

NASZA PLANETA ZIEMIA

Najnowsza książka Grzegorza W. Kołodko pt. „Wędrujący świat” jest obszerną wypowiedzią na temat przeszłości, teraźniejszości i przyszłości funkcjonowania i rozwoju gospodarki światowej, jej powiązań wewnętrznych, sił napędowych i hamulców rozwoju, a także regulacji i praw – bądź okoliczności i przypadków – rządzących postępowaniem i losem jednostek, przedsiębiorstw i narodów. Jest też krytycznym spojrzeniem na neoliberalizm i monetarną doktrynę ekonomiczną oraz wynikające z nich błędy w polityce przeobrażeń gospodarczych. Jest zarazem obszernym manifestem skierowanym, do „Wszystkich” współczesnych czytelników i przyszłych pokoleń. Książka jest napisana barwnym, przystępnym i precyzyjnym językiem. Odwołuje się do licznych przykładów, teorii i doktryn filozoficzno-społecznych oraz wydarzeń z różnych okresów historii ludzkości. Książka Grzegorza W. Kołodko ma także charakter interdyscyplinarny, jednak przede wszystkim jest dziełem ekonomisty – teoretyka i praktyka, pragmatycznego polityka gospodarczego oraz polemisty, walczącego z jednostronnym, doktrynerskim traktowaniem ekonomii. Autora można więc uznać za prominentnego przedstawiciela ekonomii politycznej globalizacji, jak to uczynił Francis Fukuyama w komentarzu do jego książki.(J. Kot.)

Juliusz Kotyński

Od analizy gospodarczych dziejów świata i krytyki doktrynerstwa w ekonomii do teorii globalnego rozwoju*

Najnowsza książka Grzegorza W. Kołodko jest obszerną wypowiedzią na temat przeszłości, teraźniejszości i przyszłości funkcjonowania i rozwoju gospodarki światowej, jej powiązań wewnętrznych, sił napędowych i hamulców rozwoju, a także regulacji i praw – bądź okoliczności i przypadków – rządzących postępowaniem i losem jednostek, przedsiębiorstw i narodów. Jest też krytycznym spojrzeniem na neoliberalizm i monetarną doktrynę ekonomiczną i wynikające z nich błędy w polityce przeobrażeń gospodarczych (w naszym i nie tylko w naszym regionie świata) i towarzyszące im nadmierne koszty transformacji, w postaci utraconej potencjalnej produkcji oraz poniesionych strat społecznych. Jest zarazem obszernym manifestem skierowanym, zgodnie z dedykacją autora, do „Wszystkich” współczesnych czytelników i przyszłych

pokoleń. Książka jest napisana barwnym, przystępnym, acz precyzyjnym językiem. Odwołuje się do licznych przykładów, teorii i doktryn filozoficzno-społecznych oraz wydarzeń z różnych okresów historii ludzkości. Kołodko celowo zrezygnował z wzbogacenia pracy o tabele, wykresy, mapy, ilustracje itp., mogące szybko utracić aktualność. Wiele z nich znaleźć można na jego portalu internetowym, „Nawigatorze”, stanowiącym aktualizowany aneks do książki. Surowa, ale zarazem popularna i nie wolna od dygresji, polemik i opisu własnych doświadczeń forma publikacji, która nie każdemu może odpowiadać, ma swoje uzasadnienie. Powstał dekalog, w którym – zgodnie z tytułem i przesłaniem rozdziału I – są tylko „treści i słowa, które znaczą”. Konkluzją całej pracy jest rozdział X, dotyczący wyobrażeń Autora co do kształtu „niepewnej przyszłości”.

Książka mieści się w ważnym nurcie literatury polskiej i światowej i korzysta z bogatego interdyscyplinarnego dorobku dzieł tak wnikliwych obserwatorów i bada-

czy ekonomiczno-społecznej i politycznej sceny globalnej dziś i w przeszłości, wybiegających myślą w przyszłość, jak Joseph Stiglitz, Zbigniew Brzeziński, Francis Fukuyama, Samuel Huntington, David S. Landes¹, John K. Galbraith, Angus Maddison, Douglass C. North, ale także Norman Davies, Ryszard Kapuściński, Józef Pajestka, Antoni Kukliński i Zdzisław Sadowski.

Nie ze wszystkimi z tych intelektualistów Kołodko zapewne się zgadza, ale wpływ kierunków i wyników ich badań jest dostrzegalny także w jego pracy.

Książka Grzegorza W. Kołodko ma także charakter interdyscyplinarny, jednak przede wszystkim jest dziełem ekonomisty – teoretyka i praktyka, pragmatycznego polityka gospodarczego oraz polemisty, walczącego z jednostronnym, doktrynerskim traktowaniem ekonomii i wyprowadzaniem z niej tendencyjnych wniosków dla polityki gospodarczej; z myleniem środków z celami oraz głoszeniem fałszywych

* Uwagi na tle książki Grzegorza W. Kołodko: *Wędrujący świat*, Wyd. Prószyński i S-ka S.A., Warszawa 2008, str. 440, cena 35 zł

¹ D.S. Landes, *Bogactwo i nędza narodów. Dlaczego jedni są tak bogaci, a inni tak ubodzy*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA S.A., Warszawa 2000. Kreatywny wpływ tego dzieła na analizę G.W. Kołodko jest dostrzegalny zwłaszcza w rozdziale III: *Krótką historią świata i co z niej wynika (czyli dlaczego jedne narody są bogate, inne biedne i czy tak już zawsze być musi)*.

hasel i półprawd, maskujących nierzadko faktyczne interesy oraz cele i zamiary polityków i ich doradców, na arenie krajowej i międzynarodowej. Autora można więc uznać za prominentnego przedstawiciela ekonomii politycznej globalizacji, jak to uczynił Francis Fukuyama w komentarzu do jego książki.

Własne rozumienie ekonomii przedstawił Grzegorz W. Kołodko w rozdziale I pracy (s.17) m.in. takimi słowami: „Ekonomię pojmuję jako naukę, która nie tylko objaśnia działanie mechanizmów rządzących procesami gospodarczymi – produkcją i konsumpcją, oszczędzaniem i inwestowaniem, kupowaniem i sprzedawaniem, ruchem strumieni i zasobów – oraz społeczne interakcje zachodzące podczas tych procesów, ale też służy za podstawę formułowania i realizowania

procesów – ich uwarunkowań, przebiegu i implikacji – w trzech wymiarach. Pierwszy to przestrzeń, wymiar geograficzny. Drugi to czas, wymiar historyczny. Trzeci wymiar to interdyscyplinarność”. W tym ostatnim wymiarze szczególną rolę odgrywają aspekty behawioralistyczne, osiągnięcia psychologii i socjologii, pokazujące jak często i w jakich przypadkach motywacje i zachowania jednostek i społeczeństw mogą się różnić od zakładanego modelu racjonalnego działania i racjonalnych oczekiwań, czy też na ile dążenie do dominacji i władzy (ang. *power*) w polityce wewnętrznej i zagranicznej może brać górę nad przesłankami czysto ekonomicznymi, oficjalnie głoszonymi hasłami i usankcjonowanymi normami postępowania.

Kołodko uważa, że bardzo ważną dla prawidłowego rozumienia procesów roz-

Na marginesie tych rozważań Autora warto wskazać, że trafnego konceptualnego modelu dla opisanego skomplikowanego, dynamicznego obrazu świata dostarczyć może matematyczno-fizyczna teoria chaosu deterministycznego („stochastycznego zachowania występującego w układzie deterministycznym”)² i podobieństwa fraktalnego Benedykta Mandelbrota³, wraz z popularyzującymi ją pracami Edgara E. Petersa, Iana Stewarta i innych⁴, dotyczącymi roli ryzyka i przypadku w przyrodzie i w działalności człowieka.

Wnioski dotyczące polityki gospodarczej wynikające z badań porównawczych są cenne, ale nie mogą być bezkrytycznie i dosłownie przenoszone na inne kraje i regiony, o całkiem odmiennych warunkach rozwojowych. Kołodko podkreśla, że w takiej sytuacji ortodoksyjne recepty bywają szkodliwe, potrzebny jest nowy pragmatyzm. Mówi o nim w rozdziale IX, gdzie przedstawia swoją „koincydencji teorii rozwoju”, opartą na wykorzystaniu zbiegu różnych czynników i świadomego działania państwa na rzecz budowy i realizacji strategii rozwoju. Autor zalicza się też do zwolenników podjęcia bardziej zdecydowanych prób sterowania globalizacją i rozwojem na arenie międzynarodowej, przez wzmocnienie i koordynację funkcjonowania instytucji i regulacji międzynarodowych, a więc podejmowanie działań określanych też jako *global governance*.

Książka G.W. Kołodko zawiera wiele interesujących wątków, pomysłów i tez, nierzadko kontrowersyjnych, ale inspirujących do poważnych dyskusji i dalszych badań. „Wszyscy” – którym jest dedykowana – zapewne jej nie przeczytają, ale do podjęcia tego trudu intelektualnego i dyskursu z Autorem warto zachęcić jak najszersze grono światłych obywateli, w tym studentów i innych ludzi młodego pokolenia, a także przedstawicieli świata polityki, nauki, kultury, biznesu i mediów. ■

skutecznych strategii długofalowego rozwoju. Dobra ekonomia to nauka zarazem deskryptywna, czyli opisująca *jak jest*, i normatywna, a więc podpowiadająca *jak być powinno*. Za najlepsze ujęcie ekonomii Autor uznaje „ekonomię pragmatyczną, czyli wiedzę sprawdzającą się w praktycznym działaniu” (s.18).

Taki pogląd na ekonomię i przebieg procesów gospodarczych wynika m.in. z przekonania, że „rzeczy dzieją się tak, jak się dzieją, ponieważ wiele rzeczy dzieje się naraz” (rozdz. II, s. 40).

O tych rzeczach, dziejących się współcześnie lub w przeszłości, tu i w odległych krajach, często niewiele wiemy, podczas gdy ich wpływ na bieg wydarzeń w coraz silniej powiązanym świecie jest coraz większy. „Procesy ekonomiczne zachodzą w różnych miejscach i ich współzależność jest coraz silniejsza” (s. 55).

Kołodko podkreśla (s. 54), że „wyłącznie kompleksowe podejście daje szansę, by pojąć, co i dlaczego dzieje się we współczesnej gospodarce światowej i co współdecyduje o zastoju lub rozwoju. Polega ono na postrzeganiu globalnych

wojowych i formułowania właściwych wniosków jest komparatystyka – studia porównawcze, „również w przestrzeni, w czasie i pomiędzy ujęciami właściwymi dla różnych nauk” (s. 56).

Dodać można, że współczesne procesy globalizacji – oprócz zwiększenia gęstości wielowymiarowych powiązań międzynarodowych, zmniejszenia dystansu ekonomicznego i komunikacyjnego między oddalonymi geograficznie aktorami gospodarki światowej – cechują się też wzrostem potencjału (demograficznego, naukowego, ekonomicznego, politycznego i militarnego) krajów i regionów peryferyjnych, do niedawna względnie izolowanych gospodarczo i intelektualnie od centrów gospodarki światowej. Zwiększa się stopień ich otwartości, a zarazem siła, wola i możliwość bezpośredniego lub pośredniego wpływania na globalny bieg wydarzeń oraz sytuację odległych partnerów.

Rośnie też rola przypadku i koincydencji zdarzeń w kształtowaniu teraźniejszości i przyszłości. Jednostronne teorie nie są dziś więc w stanie dostarczyć zadowalających rozwiązań i wyjaśnień rzeczywistości.

² Teoria chaosu, wbrew nasuwającym się popularnym skojarzeniom, jest gałęzią wiedzy wyrosłą na gruncie nauk ścisłych, posługującą się zaawansowanym aparatem matematycznym z dziedziny topologii i geometrii nieeuklidesowej (teoria fraktali) oraz teorii nieliniowych systemów dynamicznych (badanie zachowań nieregularnych, czyli chaotycznych, i „dziwnych atraktorów” w przestrzeni fazowej, pojawiających się przy rozwiązywaniu nawet pozornie prostych nieliniowych układów równań różniczkowych czy różnicowych). Zob. J. Koterński, Teoria chaosu a metody oceny ryzyka i analizy rynków kapitałowych, *Zarządzanie Ryzykiem* 2000 Nr 1, s. 72-90.

³ B. B. Mandelbrot, *The Fractal Geometry of Nature*, W.H. Freeman, New York 1982; B. B. Mandelbrot and R. L. Hudson, *The (Mis)Behaviour of Markets. A Fractal View of Risk, Ruin and Reward*, Profile Books, London 2004.

⁴ E.R. ZPeters, *Teoria chaosu a rynki kapitałowe*. Nowe spojrzenie na cykle, ceny i ryzyko, WIG-Press, Warszawa 1997; I. Stewart, *Czy Bóg gra w kości*. Nowa matematyka chaosu, WN PWN, Warszawa 2001; P.L. Bernstein, *Przeciw Bogom. Niezwykłe dzieje ryzyka*, WIG-Press, Warszawa 1997.

